

חמישה מי יודע? הרב מואיז נבון

שמות פרק יג - ... (ה) והיה כי יביאך יקוק אל ארץ [תלה הכתוב עבודה זו בביאת הארץ - שכל טוב] הפנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוי אשר נשבע לאבתך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה: (ו) שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג ליקוק: (ז) מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: (ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יקוק לי בצאתי ממצרים: **רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ב מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר **והגדת לבנך**, ...**

משנה מסכת פסחים פרק י משנה ד

מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות (1) שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה (2) שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור (3) שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי [רמב"ם (ה' חמץ ומצה ח: ג): בזמן הזה אינו אומר והלילה הזה כולו צלי שאין לנו קרבן] (4) שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים. ... ולפי דעתו של בן אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מ"ארמי אובד אבי" עד שיגמור כל הפרשה כולה:

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז

הלכה א: מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן ... חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח. **הלכה ז:** ... והוא שידרוש +דברים כ"ו+ מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח.

דברים פרק כו - (א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר יקוק אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: (ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יקוק אלהיך נתן לך ושמרת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר יקוק אלהיך לשכון שמו שם: (ג) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרתי אליו הגדתי היום ליקוק אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע יקוק לאבתינו לתת לנו: (ד) ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יקוק אלהיך:

הרב דוד צבי הופמן, [אוסטריה 1843 – ברלין 1921] המעיין, תשל"ב (כרך יב: ג)

למה אומרים בהגדה של פסח הפסוקים שבפרשת ביכורים: ארמי אובד אבי, וירעו אותנו המצרים, ונצעק אל ה', ויוציאנו ה' וכו'? וידוי ביכורים מתחיל במלים: הגדתי היום לה' אלוך. הגד — פירושו להעיד, להצהיר כמו: אם לא יגיד ונשא עונו (ויקרא ה, א). וכן היא דעת רבותינו, שהפסוקים אלה שבפרשת ביכורים (דברים כו, ה—א) הם "ההגדה" על שעבוד מצרים ויציאת העם ממצרים ע"י הקב"ה, ולכן תקנו רבותינו את מצות הגדה בליל פסח באמירת פסוקים אלה, שהרי גם על ספור יציאת מצרים בליל הפסח נאמר: **והגדת לבנך** (שמות יג, ח).

(ה) ועניית ואמרתי לפני יקוק אלהיך >ראה דף 3<

[1] **ארמי אובד אבי** וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב:

[2] (ו) וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה:

[3] (ז) ונצעק אל יקוק אלהי אבותינו וישמע יקוק את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו:

[4] (ח) ויוציאנו יקוק ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים:

[5] (ט) ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש:

(י) ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי יקוק והנחתו לפני יקוק אלהיך והשתחוית לפני יקוק אלהיך: (יא) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יקוק אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך: ס

עידית הסטורית

הרב דוד צבי הופמן, המעיין, תשל"ב (כרך יב: ג)

בתקופה זו (ז"א: של בית המקדש) נעשתה העריכה הראשונה של המשנה, כמובח מ"הלילה הזה כולו צלי" — די היה באמירת הפרשה "ארמי אובד אבי" בלבד כדי להתחיל בגנותם ולסיים בשבח. אולם שיא השבח הנזכר בפרשה זו כתוב בפסוק "ויביאנו אל המקום הזה" — זה בית המקדש, לפי הספרא, בו התיחד ישראל עם אלוקיו. ויתכן כי משום חשיבות שבח זה מדגישה המשנה: "עד שיגמור כל הפרשה כולה", והכוונה לפסוק זה הכתוב קרוב לסוף הפרשה. ... [אבל] אחרי חורבן הבית, ואולי כבר קודם לכן בבבל, הושמט מן ההכרח פסוק זה... וכדי לקיים גם עכשיו "מסיים בשבח" קבעו אמירת פרשה אחרת ...

השלמה לסדר ליל פסח לתושבי ארץ ישראל, הרב ז"ר דוד מישלוב - >ראה דף 4<

רש"י:

באת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה

ספר החינוך מצוה תרו - משרשי המצוה [להביא הבכורים], לפי שהאדם מעורר מחשבותיו ומצייר בלבבו האמת בכח דברי פיו, על כן בהיטיב אליו השם ברוך הוא ובברכו אותו ואת אדמתו לעשות פירות, וזכה להביאם לבית אלהינו, ראוי לו לעורר לבבו בדברי פיהו ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם, ויספר חסדיו יתברך עליו ועל כל עם ישראל דרך כלל, ועל כן מתחיל בענין יעקב אבינו שחלצו האל מיד לבן וענין עבודת המצריים בנו והצילנו הוא ברוך הוא מידם, ואחר השבח מבקש מלפניו להתמיד הברכה עליו, ומתוך התעוררות נפשו בשבח השם ובטובו זוכה ומתברכת ארצו, ועל כן ציונו ברוך הוא על זה כי חפץ חסד הוא.

בכור שור: הגדתי היום לדי' אלוקיך כי באתי אל הארץ: מגיד אני ומודה לפני הקב"ה כי באתי אל הארץ אשר נשבע וקיים שבועתו, ...

ספר חרדים מצוות עשה פרק א (כג) ומעלת זכרון חסדיו ית' והתבונן בהם מצוה רביעית שנאמר "וזכרת את כל הדרך אשר הולכתך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר ויאכילך את המן שמלתך לא בלתה כו" ומינה נלמוד מק"ו אס נצטוונו לזכור לדורות החסדים שעשה עם אבותינו כל שכן שכל אחד מישראל חייב לזכור החסדים שעושה עמנו תמיד לכלל ישראל שמציל אותנו משיני אריות רשעים העומדים תמיד עלינו לכלותינו ולזה אנו אומרים בכל יום מזמור לולי ה' שהיה לנו וכן חייב כל אחד מישראל לזכור החסדים שגמלו ה' יתברך מעת שיצרו בבטן אמו ואז יכנע לפניו ויבוש וישוב בתשובה שלמה וכן שמעתי מפי מורי הרב החסיד כמהור"ר יוסף סאגיש זצ"ל, ממנין תרי"ג לרבינו יונה:

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח

הלכה ה: ואומר לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבודת לחירות מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול ונאמר לפני הללויה, הללויה הללו עבדי ה' וגוי עד חלמיש למעינו מים, וחותרם ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרורים, ובזמן הזה מוסיף כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל, ומברך בורא פרי הגפן ושותה הכוס השני.

הלכה ו: ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו ...
הלכה ז: ואחר כך מברך ברוך אתה ה' ... על אכילת הזבח ...
הלכה ח: בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא לחם חומר ומברך על אכילת מצה, ...
הלכה ט: ואחר כך נמשך בסעודה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכול ושותה כל מה שהוא רוצה ...

הלכה י: ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת המזון על כוס שלישי ושותהו, ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו את ההלל, ואומר עליו ברכת השיר והיא יהללך ה' כל מעשיך וכו', ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים, ויש לו למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול והוא מהודו לה' כי טוב עד על נהרות בבל, וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות, ויש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה אף על פי שאינו מקום סעודה. ...

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק י

מניין לארבעה כוסות? רבי יוחנן בשם ר' בניי: כנגד ארבע גאולות ... והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי ...

שמות פרק ו ... (ו) לכן אמר לבני ישראל אני יקח אתכם ממצרים ומצרים אתכם והצאתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בצרוע נטויה ובשפטים גדלים: (ז) ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני יקח אתכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: (ח) והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יקח: ...

פסחים דפי הרי"ף כו: - ת"ר [כוס] חמישי גומר עליו הלל הגדול דברי ר' טרפון.

בפירוש "ירושלמי כפשוטו" (של ר"ש ליברמן) מובאת גרסה שמקורה בדברי הראב"ד
ור' טרפון היה מביא כוס חמישית כנגד והבאתי.

תורה תמימה [1860-1942] הערות שמות פרק ו הערה ה

... ומה שלא תקנו כוס הודאה לענין והבאתי אתכם אל הארץ, ... י"ל פשוט מפני שבהיותנו עתה בגלות והארץ מסורה בידי זרים אי אפשר לישא כוס יין על זה: ...

ר' תמר, ישיבת הר עציון, 'עלי תמר' על הירושלמי בפסחים:

... אכן רבי טרפון היה מביא כוס חמישי לשם הדגשה כי עם בלי ארץ אינה גאולה שלימה. ויש להביא כוס חמישי לשם הדגשת הכרת הארץ להעם: ...

אַרְמֵי אֲבָד אָבִי

הגדה של פסח

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל, שנאמר:

אַרְמֵי אֲבָד אָבִי, וַיֵּרַד מִצְרַיִם וַיִּגְרַשׁ שָׁם בְּמֵתֵי מַעֲט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָדוֹל, עַצוּם וָרַב

וַיֵּרַד מִצְרַיִם - אָנוּס עַל פִּי הַדְּבוּר.

וַיִּגְרַשׁ שָׁם - מִלְמַד שֶׁלֹּא יֵרַד יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְהַשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֲלֵא לְגוּר שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ אֵל פְּרַעֲה, לְגוּר בְּאֶרֶץ בְּאֵנוּ, כִּי אִינוּ מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעִבְדֶיךָ, כִּי כְבֹד הָרֶעִב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עִבְדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן.

בְּמֵתֵי מַעֲט - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם, וְעַתָּה שְׂמֹךְ יִי אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב.

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי - מִלְמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצְיָנִים שָׁם.

גָּדוֹל, עַצוּם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַבִּי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמַאֲד מְאֹד, וְתַמְלֵא אֶתְּךָ אֶתְּךָ.

וְרַב - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: רַבְּבָה כְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה נִתְתִּיד, וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי וְתִבְאִי בְּעֵדֵי עֲדָיִים, שְׂדֵים נִכְנֹו וַיִּשְׁעֲרֹךְ צִמְחָה, וְאֶתְּךָ עֲרַם וְעָרִיחָה. וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמִּיךָ, וְאֶמַר לְךָ בְּדַמִּיךָ חַיִּי, וְאֶמַר לְךָ בְּדַמִּיךָ חַיִּי

וַיִּרְעוּ אֶתְּךָ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנֹנוּ, וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה.

וַיִּרְעוּ אֶתְּךָ הַמִּצְרַיִם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: הִבֵּה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה, וְהִיָּה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן הָאֶרֶץ.

וַיַּעֲנֹנוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁיִמוּ עָלֵינוּ שְׂרֵי מַסִּים לְמַעַן עַנּוֹתָ בְּסִבְלָתְךָ. וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרַעֲה. אֶת פְּתַם וְאֶת רַעְמֶסֶס.

וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרָךְ.

וַיַּעֲבֹדוּ אֵל יִי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יִי אֶת קִלְנוּ, וַיִּרְא אֶת עֲנֵינוּ וְאֶת עֲמַלְנוּ וְאֶת לְחַצְנוּ.

וַיַּעֲבֹדוּ אֵל יִי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּים הֵם וַיִּמָּת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיִּגְאָחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתְם אֵל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה.

וַיִּשְׁמַע יִי אֶת קִלְנוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתְךָ, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבֹרָה, אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב.

וַיִּרְא אֶת עֲנֵינוּ - זֶה פְּרִישׁוֹת דָּרָךְ אֶרֶץ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים.

וְאֶת עֲמַלְנוּ - אֵלוֹ הַבְּנִים. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַבָּן הַיְלֹוֹד הַיִּזְרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבַּת תִּחְיִין.

וְאֶת לְחַצְנוּ - זֶה הַדְּחַק, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם רְאִיתִי אֶת הַלְחָץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לְחַצִּים אֶתְּךָ.

וַיִּזְעַקוּ יִי מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה, וּבְמַרְא גָדֹל, וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתֵיִם.

וַיִּזְעַקוּ יִי מִמִּצְרַיִם - לֹא עַל יְדֵי מִלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שֶׁרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוֹד וּבְעֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה, וְהַכִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי יִי.

וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה - אֲנִי וְלֹא מִלְאָךְ

וְהַכִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי וְלֹא שֶׁרָף

וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים - אֲנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ.

אֲנִי יִי - אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר.

בְּיַד חֲזָקָה - זֶה הַדְּבַר, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה יָד יִי הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשַׂדֶּךָ, בְּסוּסִים, בְּחֲמָרִים, בְּגַמְלִים, בְּבָקָר וּבְצֹאן, דָּבָר כְּבֹד מְאֹד.

וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה - זֶה הַחֲרָב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְחָרְבוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם.

וּבְמַרְא גָדֹל - זֶה גְלוּי שְׁכִינָה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ הַנִּסָּה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקְרֵב גוֹי בְּמִסַּת בְּאִתּוֹת וּבְמוֹפְתִים, וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים, כְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה לְכֶם יִי אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעִינֶיךָ.

וּבְאִתּוֹת - זֶה הַמְּטָה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת הַמְּטָה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בוֹ אֶת הָאִתּוֹת.

וּבְמוֹפְתִים - זֶה הַדָּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִתְּתִי מוֹפְתִים בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ.

השלמה לסדר ליל פסח לתושבי ארץ ישראל
הרב ד"ר דוד מישלוב

וַיְבָאנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, אֲרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ . (דב' כו: ט)

וַיְבָאנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה - זה בית המקדש, כמו שנאמר:

להיות עיניך פתחות אל הבית הזה לילה ויום, אל המקום אשר אמרת 'הנה שמי שם',
לשמוע אל התפלה אשר יתפלל עבדך אל המקום הזה;
ושמעת אל תחנונת עבדך, ועמד ישראל, אשר יתפללו אל המקום הזה,
ואתה תשמע אל מקום שבתך, אל השמים, ושמעתי, וסלחת

(מל"א ח: כט-ל).

דבר אחר : וַיְבָאנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה -

אתה מוצא ביעקב שראה אותו בנוי, וראה אותו חרב, וראה אותו בנוי,
שנאמר: " וַיִּירָא וַיֹּאמֶר: מֶה נֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה " - הרי בנוי,
" אִין זֶה " - הרי חרב,

" כִּי אִם בֵּית אֱ-לֹהִים, וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם " - הרי בנוי ומשוכלל לעתיד לבא.

(ספרי דברים פיסקא שנב על בר' כח: יז)

דבר אחר : וַיְבָאנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה - יכול זה ארץ ישראל?

כשהוא אומר: " וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת " - הרי ארץ ישראל אמורה!
ומה תלמוד לומר " וַיְבָאנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה " ?
בשכר ביאתנו " אל המקום הזה", נתן לנו " את הארץ הזאת"

(ספרי דברים פיסקא שא).

וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת - מלמד שחפץ בנו ה', כמו שנאמר:

" אִם חָפֵץ בָּנוּ ה', וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּתֵּן לָנוּ; אֲרֶץ אֲשֶׁר הִיא זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ . "

(במו' יד: ח)

דבר אחר : וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת - יכול היא הפסולת של שאר ארצות?

תלמוד לומר " אֲרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ " - ארץ שפירותיה שמנים כחלב ומתוקים כדבש, ללמדך שארץ ישראל גבוהה
ומתוקה ומשובחת מכל הארצות

(ילקוט שמעוני ישעיהו רמז תא).

אֲרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ - ר' אליעזר אומר: "חלב" - זה חלב הפירות, "דבש" - זה דבש תמרים.

רבי עקיבא אומר: "חלב" - זה חלב ודאי, "דבש" - זה דבש היערות

(מכילתא דרשב"י יג, ה).

פעם אחת נכנס רבי לבני ברק, ומצא שם אשכול רובץ כעגל בן שלש שנים.

פעם אחת הלך ר' יהושע לסכנין, ומצא עז רבוצה תחת התאנה,

וחלב שותת ממנה, ודבש יוצא מן התאנה ומתערבין זה בזה

(מדרש תנאים לדברים כו, ט).

דבר אחר : אֲרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ - אין עם ישראל מתברך אלא בארץ הזאת, כמו שנאמר:

השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו,
כאשר נשבעת לאבותינו - אֲרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ (דב' כו: טו).

"אשר נשבע לאבותיך" - הכל בזכות אבותיך (מכילתא דרשב"י יג, ה).